

Деякі часописи для дітей та учнів згадуються в різних джерелах (показчики, нариси історії журналістики певного періоду чи краю, спогади), але досі не вдалося встановити такої наявності у бібліотеках, музеях чи архівах України.

УДК 070.486:37.013:39(=161.2)(477)«186/191»

Євдокименко Ірина
кандидатка наук із соціальних
комунікацій,
асистентка кафедри історії
журналістики
Навчально-наукового інституту
журналістики Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРЕСІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

6 червня 2022 року Наказом МОН України № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» було затверджено заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року.

Серед основних складових Концепції визначені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання української молоді. Головна мета, якої мають досягти освітяни під час національно-патріотичного виховання – виховати та навчити самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста та

демократа, готового до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, виконання громадянських і конституційних обов'язків, формування активної позиції, утвердження національної ідентичності на основі духовно-моральних цінностей українського народу та самобутності.

У першому абзаці Концепції наголошується на тому, що Україна, на сьогоднішній день, перебуває у складному історичному періоді – війні з «російською федерацією». Через це виникла «нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських, цінностей» [1]. Ключовими та доволі дивними видаються слова *«нагальна необхідність переосмислення зробленого»*, на які у відповідь так і хочеться зазначити, що «якби ми вчилися, так як треба, то й мудрість би була своя». Адже, якщо проаналізувати історію українського народу, можна помітити, певну невтішну тенденцію – вона, як виявляється, доволі циклічна, і деякі її етапи, не засвоєні українцями свого часу, спіткають нас і у майбутньому. Одним із таких невивчених уроків стало те, що українці так і не навчилися бути українцями, не відстояли власну національну ідентичність та не вкорінили в поколіннях власну національну ідею.

Ідея національного виховання та навчання пропагувалася ще з середини XIX ст. Ліквідація кріпосного права, розвиток капіталізму, а з часом і поступове загострення соціальних суперечностей та зростання селянських заворушень, що переросли у революційно-демократичний рух – усе це об'єктивно посприяло розвитку шкільної та дошкільної освіти. Наприкінці XIX ст. передові педагоги України виступили проти станової школи з її муштрою і відривом від життя, теорії від практики.

Активно піднімалися й питання, що стосувалися повного реформування шкільної освіти, психології, педагогіки, дидактики, методики викладання окремих дисциплін та ін. Всі ці виступи та заклики знайшли своє відображення на сторінках новоствореної педагогічної преси, представленої доволі значною кількістю фахових журналів і газет.

Починаючи з 60-х років XIX ст. значну увагу розробці теоретичних засад національного шкільництва приділяли львівські педагогічні часописи «Домъ и Школа» (1863–1864), «Учитель» (Львів, 1889–1914), «Газета школьна» (Львів, 1875–1879), «Школьна часопис» (Львів, 1880–1889), «Наша школа» (Львів, 1909–1916), «Учительське слово» (Львів, 1912–1939). Додатками до «Учительського слова» виходили педагогічно-методичні часописи «Життя і школа» (Львів, 1923) та «Шлях навчання і виховання» (Львів, 1927–1939), що з часом перетворився на самостійне видання з власними додатками. В цих журналах наголошувалося на тому, що суспільний прогрес можливий лише тоді, коли освіта стане загальнонародною та буде побудована на національних основах, розкривалася роль школи і вчителя в житті суспільства, публікувались твори західноєвропейських педагогів, методичні поради вчителям.

На початку XX ст. почав видаватися журнал «Світло» (Київ, 1910–1914) – перший у Східній Україні україномовний педагогічний журнал, який призначався для сім'ї і школи. Його видавцями був гурток патріотів-ентузіастів, палких прихильників ідеї українського національного відродження. Обговорювалися проблеми національно-патріотичного виховання дітей та молоді й на сторінках журналу Всеукраїнської учительської спілки – «Вільна українська школа» (Київ, 1917–1920).

До речі, у період функціонування часопису, на території нашої держави також відбувалися доволі складні історично-політичні процеси: утверджувалися різні державні режими, викликані численними збройними інтервенціями. У № 5/6 за 1918 р. зазначалося: «В Україні йде війна, що руйнує все живе і культуру. Чи залишиться у нас вільна українська школа, чи не вліземо знову в лабета колишньої русифікації?... ніяка влада на Україні не може вдержатись без національної основи. А ця основа визначається рідною школою. Тому все українське вчительство повинно згуртуватись навколо рідної школи. Школа для українського народу повинна бути українською» [2, с.1].

Якщо говорити за конкретних особистостей, що друкувалися на сторінках зазначених часописів, то ідею національного чинника у вихованні та навчанні української молоді розробляли Г. Врецьона, О. Духнович, О. Іванчук, В. Науменко, С. Русова, С. Томашівський, Я. Чепіга, С. Черкасенко, Г. Шерстюк, І. Юцишин, К. Ушинський, І. Франко та інші. Завдяки працям цих дослідників були сформульовані й основні концептуальні засади національної освіти.

Громадські та культурно-освітні діячі справедливо вважали друковану пресу доволі ефективною трибуною для виголошення власних політичних та педагогічних знань і активно використовували її як зброю в національно-визвольній боротьбі українського народу.

Література:

1. Система освіти: затверджено заходи щодо національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Міністерство освіти і науки України: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sistema-osviti-zatverdzheno-zahodi-shodo-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-ditej-ta-ta-molodi> (дата звернення: 14.10.2022).

2. Вільна українська школа: Орган Всеукраїнської Учительської Спілки. К. 1918. № 5-6. С.1.